

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

**Komparace systémů prostupného bydlení v ČR
2014**

Comparison of staircase housing in CR 2014

Bakalářská práce

Vít Laštovica

Vedoucí práce Mgr. František Znebejánek, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně na základě použité literatury a ostatních zdrojů informací, které jsou zde uvedeny.

V Olomouci dne 30. března 2016

Vít Laštovica _____

Mé poděkování Kateřině Tovaryšové, Lence Tichavské, Janu Fukalovi a Petru Laštovicovi.

Děkuji Vám

Obsah

Úvod.....	6
1 Teoretická část	8
1.1 Přístupy k podpoře bydlení.....	8
1.1.1 Housing Ready	8
1.1.2 Housing First.....	9
1.1.3 Housing Ready a Housing First v průniku.....	9
1.1.4 Housing Ready a Housing First v kontrastu	10
1.2 Pojem prostupné bydlení a jeho právní úprava v ČR.....	12
1.2.1 Pojem prostupné bydlení.....	12
1.2.2 Prostupné bydlení jako název.....	13
1.2.3 Právní úprava prostupného bydlení.....	14
1.2.4 Struktura prostupného bydlení	15
2 Praktická část	17
2.1 Cíl výzkumu	17
2.1.1 Konkretizace cíle.....	17
2.1.2 Výzkumná otázka.....	17
2.2 Plán výzkumu	18
2.2.1 Výběr metody a techniky výzkumu	18
2.2.2 Výběr respondentů	18
2.2.3 Metodologie sběru dat.....	20
2.3 Kvalitativní analýza.....	22
2.3.1 Zobrazování dat.....	22
2.3.2 Interpretace dat.....	24
2.3 Souhrn výsledků výzkumu	30

Závěr	31
Seznam použité literatury	33
Seznam symbolů, zkratk a pojmů	34
Seznam příloh	35

Úvod

Bakalářská práce, kterou držíte v rukou, je věnována prostupnému bydlení a dvěma filozofickým přístupům, ze kterých prostupné bydlení vychází. Cílem práce je poskytnout porovnání několika systémů prostupného bydlení, nejen mezi sebou, ale především ve vztahu ke zmiňovaným nadřazeným filozofickým přístupům. Nebo jinými slovy, cílem je u prostupného bydlení zjistit v čem se přibližuje k jednomu nebo druhému filozofickému přístupu a tato zjištění u různých systémů prostupného bydlení porovnat mezi sebou.

Je na místě předeslat, že práce není zaměřena na historický vývoj ani zevrubné popisy jednotlivých systémů prostupného bydlení, jejich zeměpisných specifik, nebo konkrétní nastavení pravidel. Od počátku do konce se budeme pohybovat převážně na teoretické rovině vztahu mezi systémy prostupného bydlení a jejich východisky, přístupy. Filosofické přístupy se jmenují Housing Ready a Housing First.

Tato bakalářská práce je svou strukturou rozdělena na Teoretickou a Praktickou část, ve které budeme realizovat kvalitativní výzkum.

V první kapitole, která se jmenuje Přístupy k bydlení, se budeme věnovat Housing Ready a Housing First, což jsou přístupy podpory bydlení. V další části této kapitoly se budeme věnovat jejich vzájemnému vztahu – nejprve rovině prolnutí, následně jejich vzájemnému kontrastu.

Ve druhé kapitole, nesoucí název Pojem prostupné bydlení a jeho právní úprava v ČR, nejprve vymezíme pojem prostupné bydlení a následně o něm budeme hovořit jako o užívaném názvu. Nakonec se budeme v této kapitole věnovat legislativnímu ukotvení tématu prostupné bydlení a struktuře prostupného bydlení.

Ve třetí kapitole, která se jmenuje Cíl výzkumu, se již budeme věnovat Praktické části bakalářské práce, tedy kvalitativnímu výzkumu. V této části budeme cíl výzkumu konkretizovat a stanovovat výzkumnou otázku.

V kapitole Plán výzkumu, která je čtvrtou kapitolou, popíšeme nejprve výběr metody a techniky výzkumu, výběr respondentů a nakonec metodologii sběru dat.

V páté kapitole, Kvalitativní analýza, se budeme věnovat zobrazování dat, tedy budeme vyzkoumaná data třídit pro další zpracování a následně budeme data interpretovat. Zde je vhodné zmínit, že z hlediska charakteru výzkumu a tématu práce se kapitola čtyři a pět částečně prolíná nejen na základě své logické provázanosti, ale také obsahem.

V poslední kapitole, která se jmenuje Souhrn výsledků výzkumu, stanovíme aspekty, které u respondentů charakterizovaly příklon k jednomu z uvedených přístupů.

1 Teoretická část

1.1 Přístupy k podpoře bydlení

Škála nástrojů bytové politiky je široká a každý nástroj je zaváděn pro řešení problémů určité doby. Zavádění těchto nástrojů mnohdy není dostatečně pružné mimo jiné i proto, že se často potýkáme s nedostatkem vědeckých publikací vztahujících se k danému tématu.¹

Nedostatek odborné literatury v oblasti podpory bydlení budeme v této práci kompenzovat elektronickými zdroji.

V současné době jsou často diskutovány dva stěžejní modely přístupů k podpoře bydlení pro domácnosti, které nejsou schopny zajistit a udržet si přiměřené a kvalitativně standardní bydlení sami. Hovoříme o přístupech Housing Ready a Housing First.²

Pojďme se nyní zaměřit na výklad jejich principů.

1.1.1 Housing Ready

Snopka a Matoušek uvádí, že přístup Housing Ready zpravidla sestává z více úrovní bydlení, přičemž jednotlivé úrovně se mezi sebou liší komfortem, standardem, mírou samostatnosti a kontroly i jistoty bydlení. Samostatné bydlení získává klient až ve chvíli, kdy je na něj připraven. Kritérium připravenosti klienta na samostatné bydlení je posuzováno buď podle modelu osvojení kompetencí k udržení samostatného nájemního bydlení, nebo podle modelu vyřešení problémů, které přímo nesouvisí s udržením bydlení. Stěžejním principem přístupu Housing Ready je tedy podle Snopka a Matouška prvek přípravy klienta na samostatné bydlení. To klient získá až na konci dlouhé cesty jako „odměnu“, výměnou za dodržování pravidel.³

¹ LUX, M. *Bydlení - věc veřejná*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-12-1 287 s. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie s. 11.

² SNOPEK, J., MATOUŠEK, R. *Prostupné bydlení*. Praha: ASTRON studio CZ, a.s., 2014. ISBN 978-80-7440-113-8. Kapitola 6. Z výzkumů a analýz s. 64-65.

³ SNOPEK, J., MATOUŠEK, R. *Prostupné bydlení*. Praha: ASTRON studio CZ, a.s., 2014. ISBN 978-80-7440-113-8. Kapitola 6. Z výzkumů a analýz s. 64-65.

1.1.2 Housing First

Podle nevládní neziskové organizace působící na území Spojených států Amerických, National Alliance to End Homelessness, je Housing First přístup orientovaný v první řadě na naplnění potřeby bydlet. Teprve v návaznosti na další vyvstávající potřeby klienta je pružně reagováno poskytováním dalších služeb. Přístup je determinován třemi základními prvky, kterými jsou:

- Zaměření na pomoc jednotlivcům a rodinám v přístupu a udržení trvalého nájemního bydlení tak rychle, jak je to možné a bez časového omezení,
- poskytování palety služeb na podporu stability bydlení a individuálního blahobytu na základě aktuálních potřeb,
- a uzavření nájemní smlouvy namísto povinného dodržování léčby nebo pravidel služeb.⁴

1.1.3 Housing Ready a Housing First v průniku

Oba přístupy Housing Ready i Housing First považují Snopek a Matoušek za ideálně-typické modely, klíčové myšlenky.⁵ Stejně tak Lux, Mikeszová a Sunega ve své publikaci již dříve uvedli, že doslovné rozlišování uvedených přístupů by bylo příliš zjednodušující. Realizace podpory bydlení se téměř vždy opírá spíše o průnik obou přístupů, přestože oba modely stojí ideově proti sobě. Své tvrzení podírají argumentem z praxe: „*Ačkoliv jsou mnohé programy řazeny mezi koncepty „housing first“, před nástupem do samostatného bydlení je i u nich podmínkou absolvování přípravy před nastěhováním a trénink sociálních dovedností.*“⁶

⁴ Housing First. [cit. 2016-03-23]. National Alliance to End Homelessness [online]. Washington, 2006. Autor neuveden. Dostupné z WWW: http://www.endhomelessness.org/pages/housing_first.

⁵ SNOPEK, J., MATOUŠEK, R. *Prostupné bydlení*. 1. vyd. Praha, ASTRON studio CZ, a.s., 2014. ISBN 978-80-7440-113-8. Kapitola 6. Z výzkumů a analýz s. 64.

⁶ LUX, M., MIKESZOVÁ, M., SUNEGA, P. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-176-7. Mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR s. 20.

Obdobně tuto problematiku reflektuje i Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025, která popisuje pojem Dostupný byt⁷, zkráceně jako formu dlouhodobého sociálního bydlení určené k využití modelu Housing First, ve prospěch osob, které mají dostatečné kompetence k bydlení bez podpory a režimu.⁸

1.1.4 Housing Ready a Housing First v kontrastu

Někteří odborníci upřednostňují jeden z přístupů Housing Ready nebo Housing First a druhý odmítají. Lux, Mikeszová a Sunega však nepřímo rozlišují, zda je příklon k užití jednoho či druhého přístupu k výsledné podobě podpory bydlení vhodný pro specifickou cílovou skupinu.

Shora uvedení autoři pojednávají o dvou cílových skupinách programů podpory bydlení. Jednu cílovou skupinu tvoří „...domácnosti, které nemohou za tržních podmínek získat přiměřené, kvalitativně standardní a prostorově nevyložené dlouhodobé nájemní bydlení (ať už z důvodu finanční nedostupnosti bydlení, nedostatečné kompetence k udržení dlouhodobého nájemního bydlení nebo diskriminace na trhu bydlení).“⁹ Druhou cílovou skupinu tvoří domácnosti, „...pro něž je trhem nabízené bydlení bez veřejné pomoci finančně nedostupné a které jsou na trhu bydlení z tohoto i jiných důvodů diskriminovány, avšak mají dostatečnou kompetenci k udržení dlouhodobého nájemního bydlení.“¹⁰ Dále uvádějí, že koncept dostupného bydlení je vhodný právě pro první uvedenou cílovou skupinu, tedy pro domácnosti, které k udržení bydlení nemají dostatečné kompetence. Zatímco domácnosti, které kompetence k udržení dlouhodobého bydlení mají, je vhodná jiná forma podpory bydlení. V souvislosti s těmito domácnostmi, výše uvedení autoři hovoří o nástroji cílené garance, který napomáhá zvyšovat ochranu

⁷ Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025 [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR Praha, vydavatel neuveden, ISSN neuvedeno [cit. 2016-03-23]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/22514/Koncepce_soc_bydleni_2015.pdf ISBN neuvedeno.

⁸ Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025 [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR Praha, vydavatel neuveden, ISSN neuvedeno [cit. 2016-03-23]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/22514/Koncepce_soc_bydleni_2015.pdf ISBN neuvedeno.

⁹ LUX, M. MIKESZOVÁ, SUNEGA, P. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-176-7. Mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR s. 20.

¹⁰ LUX, M. MIKESZOVÁ, SUNEGA, P. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-176-7. Mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR s. 20.

pronajímatele prostřednictvím finančních záruk a tím snižuje práh dostupnosti nájemního bydlení cílové skupině.¹¹

Na základě výše řečeného lze konstatovat, že u cílové skupiny, která nemá dostatečné kompetence je tedy zřejmý příklon k přístupu Housing Ready. Naopak u druhé cílové skupiny, která dostatečné kompetence má, vnímáme příklon spíše k přístupu Housing First.

¹¹ LUX, M. MIKESZOVÁ, SUNEGA, P. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-176-7. Mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR s. 20.

1.2 Pojem prostupné bydlení a jeho právní úprava v ČR

Pozornost věnovanou přístupům k řešení bytové politiky je nyní potřeba směřovat do konkrétnější roviny. Jestliže jsme si dříve řekli, že Housing First a Housing Ready tvoří protipóly teoretických základů podpory bydlení (avšak mohou se částečně prolínat), pak na systémy prostupného bydlení můžeme nahlížet jako na jejich konkrétní aplikace do praxe, které z obou přístupů využívají vybrané prvky.¹²

1.2.1 Pojem prostupné bydlení

Pojem prostupné bydlení vymezil Snopek ve své prezentaci o prostupném bydlení. Tvrdí, že systém prostupného bydlení lze charakterizovat jako: „*Komplexní, hierarchicky uspořádaný systém různých forem sociálního bydlení, jehož jednotlivé stupně se liší komfortem, režimem, podmínkami přidělení, typem smlouvy, a jež jsou provázány s doprovodnými sociálními službami.*“¹³

Snopek s Matouškem ve své metodice Prostupného bydlení dále uvádějí, že pojem prostupné bydlení a přístup Housing Ready mohou být vnímány jako synonyma. Tento závěr však v téže publikaci doplňují o další úhel pohledu,¹⁴ ve shodě s Luxem, Mikeszovou a Sunegou tak docházejí k tvrzení, že systém prostupného bydlení může být více přikloněn k přístupu Housing First nebo Housing Ready.¹⁵ A to i přes to, že systémy prostupného bydlení i přístup Housing Ready nesou společný znak rozdělení do několika stupňů bydlení, který filosofie přístupu Housing First spíše potlačuje.

Jiní autoři se však přiklánějí k názoru, že systémy prostupného bydlení vycházejí spíše z přístupu Housing Ready a staví systémy prostupného bydlení a přístup Housing First do opozice. Jak to udělal například německý výzkumník Prof. Dr. Volker Busch-

¹² LUX, M. MIKESZOVÁ, SUNEGA, P. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-176-7. Mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR s. 20.

¹³ *Systém prostupného bydlení* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR Praha, vydavatel neuveden, ISSN neuvedeno 2012 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12800/prezentace_7.pdf ISBN neuvedeno

¹⁴ SNOPEK, J., MATOUŠEK, R. *Prostupné bydlení* [online]. Úřad vlády ČR – odbor pro sociální začleňování, Praha: ASTRON studio CZ, 2014. ISBN 978-80-7440-113-8. [cit. 2016-03-23]. Dostupný z www: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/prostupne-bydleni-metodika-a-manual-dobrych-praxi>

¹⁵ LUX, M. MIKESZOVÁ, SUNEGA, P. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-176-7. Mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR s. 20.

Geertsema v rozhovoru, který poskytl na konferenci Přístup Romů k bydlení. Dilemata konceptů Housing First a Housing Ready v roce 2014 v Praze. Doslova profesor uvádí, že: „*Housing first je postaveno jinak než systémy víceetapného bydlení. Představuje alternativu k názoru, že napřed je potřeba člověka na bydlení připravit... Hlavní myšlenkou housing first je, že všechny nižší stupně přeskočíte a jdete z bezdomovectví rovnou k samostatnému bydlení.*“¹⁶

Jak vyplývá z předchozího textu, můžeme v odborné obci pozorovat dva hlavní proudy nazírání na filosofii systémů dostupného bydlení. Kdy jeden z nich připouští příklon systémů dostupného bydlení k přístupu Housing First a druhý vnímá systém dostupného bydlení a Housing First jako dva odlišné koncepty a spojuje systémy dostupného bydlení výhradně s přístupem Housing Ready.

1.2.2 Dostupné bydlení jako název

V České republice spatřujeme nejednotnost v pojmenování systémů dostupného bydlení. Jednotlivé aplikované programy podpory bydlení mohou nést různé názvy, přestože u nich můžeme pozorovat principy typické pro systémy dostupného bydlení, jimiž jsou zejména provázání se sociálními službami a přítomnost více kvalitativně odlišných stupňů bydlení, jak vymezuje Snopek.¹⁷

Organizace Centrom o. s. se sídlem v Ostravě, jejíž program podpory bydlení Snopek uvádí jako příklad dobré praxe při zavádění systému dostupného bydlení v příručce pro obce zabývající se problematikou bydlení, pojmenovává svůj program podpory bydlení v roce 2012 jako Byty pro resocializační program – program bydlení s doprovodnou sociální službou.¹⁸ V současnosti je program prezentován pod názvem Tříetapné bydlení.¹⁹

¹⁶ Deník Referendum [online]. *Sociální bydlení a model Housing first*. 2014 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z WWW: <http://denikreferendum.cz/clanek/19248-socialni-bydleni-a-model-housing-first> ISBN neuváděno

¹⁷ Systém dostupného bydlení [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí 2012 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12800/prezentace_7.pdf ISBN neuváděno.

¹⁸ SNOPEK, J., MATOUŠEK, R. *Dostupné bydlení* [online]. Úřad vlády ČR – odbor pro sociální začleňování, 1. vyd. Praha: ASTRON studio CZ, 2014. ISBN 978-80-7440-113-8. [cit. 2016-03-23]. Dostupný z www: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/prostupne-bydleni-metodika-a-manual-dobrych-praxi>

¹⁹ Tříetapné bydlení [online]. Centrom občanské sdružení, vydavatel neuváděno, Ostrava, c2012 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z WWW: <http://centrom.cz/index.php/tristupnoveho-bydleni>

Další příklad nejednotnosti v pojmosloví, při zachování identifikačních znaků systému prostupného bydlení, můžeme pozorovat na příkladu organizace Helpion, o. p. s. se systémem prostupného bydlení nesoucí název Program Dostupného bydlení.²⁰ Nezaměňujme prosím Program Dostupného bydlení s termínem dostupné bydlení nebo dostupný byt, který jsme zmiňovali dříve v textu v souvislosti s průnikem přístupů Housing Ready a Housing First.

1.2.3 Právní úprava prostupného bydlení

Systémy prostupného bydlení, tak jak jsme je dosud představili, nepodléhají žádné zvláštní právní normě. Jejich jednotlivé složky se řídí obecně platnými právními normami. Tedy sociální služby se řídí zákonem o sociálních službách, obce zákonem o obcích atd.

Změnu právního ukotvení by s sebou mohl přinést v současnosti připravovaný zákon o sociálním bydlení, který vzniká na základě Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025.²¹

Předpokladem využití systému prostupného bydlení, je právní vztah zakládající právo bydlet jedné smluvní straně a závazek umožnit naplnění práva bydlet straně druhé. Tento právní vztah vzniká v systémech prostupného bydlení na základě podnájemní smlouvy, nebo smlouvy nájemní.²² A v některý pak můžeme hovořit i o smlouvách o poskytování pobytové sociální služby.²³

Přes změnu občanského zákoníku na přelomu let 2013 a 2014 zůstaly zachovány rozdíly mezi typy těchto smluv. Nájemní smlouva zakládá právní vztah mezi majitelem nemovitosti a nájemníkem. Nájemník na základě zákona požívá zvláštní ochranu,

²⁰ Program Dostupné bydlení. Helpion [online]. Vydavatel neuveden, Rychnov nad kněžnou, c2011 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.helpion.cz/program-dostupne-bydleni.html>

²¹ Vláda schválila koncepci sociálního bydlení. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [online]. Praha [cit. 2016-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/22524>

²² LUX, M. MIKESZOVÁ, SUNEGA, P. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-176-7. Mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR s. 46-48.

²³ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

například ve formě minimální výpovědní lhůty, zákonem definovaných výpovědních důvodů, od roku 2014 vyloučení smluvních pokut apod.

Podnájemní smlouva vzniká mezi nájemníkem a podnájemcem. Podnájem není upraven zákonem tak široce jako nájem a podnájemce není zákonem chráněn v takové šíři jako nájemce. Podnájemní smlouvy umožňují volnější pojetí právního vztahu.²⁴

1.2.4 Struktura prostupného bydlení

Systémy prostupného bydlení v ČR obsahují zpravidla tři různé stupně. Objevují se však i takové, které operují se dvěma stupni. Například systém prostupného bydlení realizovaný sociálním odborem městské části Praha 14. Pojmenování jednotlivých stupňů je zpravidla číselné a počítá se vzestupně kdy vlastní bydlení má nejvyšší číselnou hodnotu. Výjimkou potvrzující pravidlo je například systém prostupného bydlení realizovaný organizací Centrom o. s., ve kterém má název nejnižšího stupně hodnotu tři a název nejvyššího stupně hodnotu jedna.

Na nejnižším stupni spatřujeme bydlení v sociálních pobytových službách, případně bydlení na ubytovnách, v objektech, které nejsou k bydlení určeny nebo jsou nevyhovující. Společnými znaky jsou nízký práh dostupnosti takového bydlení a nízká míra ochrany bydlení zákonem vlivem charakteru druhu právního vztahu, který zakládá právo bydlet. Je možné, že v některých případech může právní podklad bydlení v nejnižším stupni zcela absentovat.²⁵

Na vyšším stupni, nejčastěji je označován jako druhý, klient bydlí v bytě zprostředkovaném realizátorem systému prostupného bydlení. Tento stupeň je charakteristický vyšší mírou kontroly ze strany doprovodné sociální služby. Podle míry příklonu k přístupu Housing First nebo Housing Ready je poskytování služby povinnou nebo dobrovolnou součástí. Bydlení v tomto stupni často bývá právně podloženo

²⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁵ SNOPEK, J., MATOUŠEK, R. *Prostupné bydlení* [online]. Úřad vlády ČR – odbor pro sociální začleňování, 1. vyd. Praha: ASTRON studio CZ, 2014. ISBN 978-80-7440-113-8. [cit. 2016-03-23]. Dostupný z www: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/prostupne-bydleni-metodika-a-manual-dobrych-praxi> s. 45-55.

podnájemní smlouvou, která umožňuje pružnou reakci na závažná porušení pravidel systému dostupného bydlení klientem formou výpovědi.²⁶

Nejvyšší stupeň bydlení reprezentuje zpravidla nájemní formu bydlení, která přináší klientovi vyšší ochranu před ztrátou bydlení a pronajímateli nižší ochranu před finanční ztrátou. Nejvyšší stupeň bydlení poskytování sociálních služeb nevylučuje, směřuje ale k vyvázání klienta z jejich užívání. Tyto faktory ovlivňují míru kontroly, která se v tomto stupni snižuje. Přejít z druhého stupně na třetí může být spojen se změnou celého bytu, kdy se klient stěhuje ideálně do kvalitativně lepšího bydlení, nebo může znamenat pouze změnu právní formy užívání bytu.²⁷

Doprovodnou sociální službu v bytech od druhého stupně výš zpravidla zajišťují terénní programy²⁸ nebo sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.²⁹ Doprovodnou sociální službu může nahrazovat sociální práce poskytovaná sociálními pracovníky obce.

²⁶ SNOPEK, J., MATOUŠEK, R. *Prostupné bydlení* [online]. Úřad vlády ČR – odbor pro sociální začleňování, Praha: ASTRON studio CZ, 2014. ISBN 978-80-7440-113-8. [cit. 2016-03-23]. Dostupný z www: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/prostupne-bydleni-metodika-a-manual-dobrych-praxi> s. 45-55

²⁷ SNOPEK, J., MATOUŠEK, R. *Prostupné bydlení* [online]. Úřad vlády ČR – odbor pro sociální začleňování, Praha: ASTRON studio CZ, 2014. ISBN 978-80-7440-113-8. [cit. 2016-03-23]. Dostupný z www: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/prostupne-bydleni-metodika-a-manual-dobrych-praxi> s. 45-55

²⁸ § 69 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

²⁹ § 65 zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách.

2 Praktická část

2.1 Cíl výzkumu

2.1.1 Konkretizace cíle

Cílem výzkumu je vymezení rozdílů mezi systémy dostupného bydlení v ČR v roce 2014 ve vztahu k přístupům Housing Ready a Housing First.

V centru zájmu je vztah mezi podobou systémů dostupného bydlení v roce 2014 a zkušenostmi realizátorů s přímou prací s cílovou skupinou. Pomocí tohoto vztahu definujeme příklon k jednomu či druhému přístupu jednotlivých systémů dostupného bydlení.

2.1.2 Výzkumná otázka

Z veřejných diskusí zaznívá volání po zavádění přístupu k podpoře bydlení Housing First, jako nástroji, který má ukončit bezdomovství. Opozice namítá, že situace na současném trhu bydlení je příznivá a není proto potřeba snižovat práh dostupnosti bydlení, ale naopak zvyšovat kompetence cílové skupiny k dlouhodobému a samostatnému bydlení.

Výzkumný problém spatřuji v nejasném ukotvení nástroje dostupného bydlení ve vztahu k současným přístupům k podpoře bydlení. Pokud panuje nejednotnost v názoru do jaké míry a zda vůbec mohou systémy dostupného bydlení následovat jeden nebo druhý přístup, hrozí, že tento nástroj nebudeme aplikovat v místě potřeby z obavy, že nenaplní naše očekávání, přestože by mohl být účinný.

Výsledná podoba výzkumných otázek je orientována na rozkrytí variability systémů dostupného bydlení pomocí identifikace upřednostňovaného přístupu k podpoře bydlení:

- Jaké aspekty v roce 2014 charakterizovaly příklon systémů dostupného bydlení k přístupu Housing Ready nebo Housing First?
- Ke kterému přístupu podpory bydlení systémy dostupného bydlení v roce 2014 směřovaly?
- Jaké jsou preference příklonu respondentů mezi přístupy k podpoře bydlení, podle typu instituce, ve které pracují?

2.2 Plán výzkumu

2.2.1 Výběr metody a techniky výzkumu

Formulace prvotní výzkumné otázky, na základě které tato práce vznikala, zněla. „Jaké jsou rozdíly mezi jednotlivými systémy dostupných bydlení?“ V té fázi nebylo zcela zřejmé, jaká metoda výzkumu bude pro tuto práci příležitá. Po vypracování teoretické části, která poukazuje na problematiku volby přístupů k podpoře bydlení, byla výzkumná otázka přepracována do znění. „Proč byl přístup Housing Ready v roce 2014 v systémech dostupného bydlení upřednostňován?“ Tato podoba výzkumné otázky již determinovala metodu výzkumu, avšak obsahově postihovala spíše autorův dojem ze stavu věcí, než stav skutečný. Proto během plánování realizace praktické části této práce byla otázka znovu upravena do současné podoby. Zadání práce, cíl výzkumu i výzkumný problém odpovídají volbě kvalitativní metody výzkumu.

Studium dostupných dokumentů, experiment ani pozorování nelze sledat vhodnou technikou sběru dat, protože kýžená data mají podobu vlastních empirických vědomostí. Základní technikou k realizaci výzkumu se tedy stal neformální rozhovor doplněný o prvek rozhovoru pomocí návodu.³⁰

Realizace výzkumu byla naplánována na měsíc březen roku 2016 na území České republiky. Bližší územní vymezení není možné vzhledem k volbě strategie výběru respondentů.

2.2.2 Výběr respondentů

Jako vhodní respondenti byli vybráni sociální pracovníci podílející se na realizaci systémů dostupného bydlení. Právě sociální pracovníci se pohybují mezi třecími plochami formální struktury systému dostupného bydlení, reálné podoby přímé práce s cílovou skupinou a potřebami cílové skupiny. Současně reflektují situaci v systémech dostupného bydlení směrem k managementu a řídí a kontrolují práci pracovníků v sociálních službách, pomáhají tak utvářet konkrétní podobu systému dostupného

³⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s 161 – 206.

bydlení. V neposlední řadě jejich vzdělání vytváří předpoklad orientace v problematice, která má být dotazována.

Při pokládání dotazů směrem k managementu existuje riziko, že respondent bude popisovat spíše ideologické ukotvení, nebo historický kontext namísto reálného stavu věcí. U pracovníků v sociálních službách hrozí vyšší riziko nízké orientace v problematice, existuje také předpoklad, že ovlivňují podobu systému prostupného bydlení v nižší míře než sociální pracovníci.

Počet respondentů, kteří se účastnili výzkumu, byl stanoven na čtyři, vždy však pouze jeden působící v konkrétním systému prostupného bydlení. Tím byla sesbírána data ze čtyř odlišných systémů prostupného bydlení.

Způsob výběru konkrétních respondentů proběhl formou náhodného výběru, avšak s podmínkou, že mezi dotazovanými musí být alespoň jeden sociální pracovník realizující program prostupného bydlení obce a alespoň jeden sociální pracovník realizující program prostupného bydlení neziskové organizace. Náhodný výběr měl následující pravidla:

- 1) Do internetového vyhledávače zadáme heslo „prostupné bydlení“.
- 2) Otevřeme první nalezený odkaz a kontaktujeme všechny subjekty realizující systém prostupného bydlení, které zmiňuje.
- 3) Mezi respondenty zařadíme od každého subjektu prvního sociálního pracovníka, který o to má zájem a současně se podílí na realizaci systému prostupného bydlení nejméně od konce roku 2013 nepřetržitě až dosud. Abychom omezili riziko zkreslení dat, sociální pracovník je z okruhu respondentů vyloučen, pokud sám na sobě vnímá zásadní změnu od konce roku 2013 (myslíme změnu hodnot, postojů nebo přesvědčení například v důsledku těžké nemoci, objevené víry v Boha apod.).

- 4) Pokud některý subjekt, nebo jeho zaměstnanec odmítne účast ve výzkumu, nezúčastní se celého výzkumného rozhovoru, nelze jej kontaktovat nebo jeho účasti ve výzkumu brání jiná okolnost (například příliš krátká doba realizace systému dostupného bydlení), uplatníme stejný postup od začátku na další vyhledávačem nalezený odkaz v řadě. Kritérium, které subjekt z výzkumu rovněž vylučuje je implementace rozsáhlých změn v systému dostupného bydlení po konci roku 2013. Respondent by se mohl nechat zmást a namísto stavu v roce 2014, hovořit o stavu současném. Pakliže se stav od roku 2013 nezměnil, je riziko zkreslení získaných dat nižší.

2.2.3 Metodologie sběru dat

Výzkumný rozhovor byl rozdělen do dvou částí. První část obsahovala seznámení výzkumníka a respondenta a stručné představení důvodu kontaktu, žádost o pořízení zvukového záznamu z rozhovoru a příslib anonymizace dat před jejich zveřejněním. Následovaly dotazy zaměřené na zjištění, zda oslovený sociální pracovník spadá do okruhu vymezených respondentů. Druhá část výzkumného rozhovoru byla zaměřená zpočátku na odlehčené téma, kdy bylo hlavním cílem vytvoření bezpečného prostoru, který by usnadnil vlastní sběr dat. Hlavní dotazovaný okruh byl zaměřen na přístupy Housing Ready Housing First.

Neformální rozhovor obohacen o prvek rozhovoru pomocí návodu byl podroben testování na respondentovi, zvoleném dle náhodného výběru popsaného v předchozí kapitole. Na základě získaných poznatků byl prvek návodu rozšířen. Dále byl přidán prvek zatajení výzkumné otázky a výzkumného problému jako nástroj umocnění orientace respondenta na kýženu problematiku v závěrečné fázi rozhovoru. Byl přetvořen dotaz na přístupy Housing Ready a Housing First. Respondent tyto pojmy nemusí nést v patrnosti a v důsledku jejich případného objasňování hrozí riziko ovlivnění podoby odpovědi.

Při rozhovorech byla sledována především jejich obsahová stránka. Formální stránka hrála roli spíše v dodržování rozměru etiky výzkumu. Pro posílení důvěry byl složen příslib anonymizování sesbíraných dat. Toto vymezení sběru dat umožnilo vést rozhovory telefonicky. Díky telefonickému spojení byl posílen princip zachování pocitu bezpečí respondenta, mohl kdykoli zavěsit. Současně byli respondenti osloveni ve své

kanceláři, tedy v prostředí, které je přirozené a dobře známé, předpokládá se u něj i značná míra soukromí.

Prvek návodu měl po otestování následující podobu:

1) Formální část (do 5. minut):

- Představení, dotaz na účast ve výzkumu, dotaz zda rozhovor může být nahráván, ujištění, že zvukový záznam nebude zveřejněn.
 - Dotaz na pracovní zařazení a délku působení v systému dostupného bydlení.
 - Dotaz zda systém dostupného bydlení prodělal po roce 2013 zásadní změny (metodiky, principy, standardy).
 - Dotaz zda respondent soudí, že on sám prošel po roce 2013 zásadní změnou (změna životního postoje, těžká nemoc, zvýšení vzdělání).
- Výzkumná část (20 – 30 minut):
 - Poděkování, krátký rozhovor na improvizované téma.
 - Dotaz uvozující na zkoumanou problematiku (Např.: Jak je to s výběrem klientů, kteří se do systému dostanou?).
 - Doplnující oblasti: Vztahy s veřejností, rizika konfliktu, hrazení nájmu.
 - V závěru odhalení výzkumné otázky a prostor pro vyjádření.

2.3 Kvalitativní analýza

2.3.1 Zobrazování dat

K zobrazování dat v této práci posloužila komentovaná transkripce.³¹ Transkripce záměrně není přiložena k této práci z důvodu zachování anonymity respondentů. Z ucelených záznamů, případně v kombinaci s užitím postupu výběru respondentů, je zpětně dohledatelné, ke kterému konkrétnímu systému dostupného bydlení se respondent vyjadřuje a to i přes záměnu vlastních jmen lidí, organizací a obcí, druhotně pak vyvstává riziko identifikace samotného respondenta.

Následně byl aplikován shrnující protokol na základě obsahové analýzy,³² protože množství dat z více než dvou hodin zvukového záznamu bylo stále příliš obsáhlé. Data obsahující obdobné výpovědi byla integrována a zobecněna do podoby jednotných kategorií. Data nevztahující se k výzkumné otázce byla vypuštěna.

Přestože se výzkum orientoval výhradně na stav v roce 2014, kategorie včetně jejich popisu jsou vymezeny v přítomném čase. Jejich podoba totiž od konce roku 2013 dosud zůstává nezměněna, jak vyplývá z výzkumu. Následuje výčet kategorií:

1) Testování zájemce před vstupem do systému dostupného bydlení.

Testování zájemce probíhá bodovou formou, kdy zájemce dokládá fakta o své životní situaci a v návaznosti na počet dosažených bodů je mu nabídnut adekvátní stupeň bydlení. Jiná forma se opírá o systém testování prostřednictvím anamnézy a následné posuzování komisí složené z odborníků z praxe sociální práce.

Cílem testování je zjistit druh a míru rizika spojeného se vstupem zájemce do konkrétního prostředí systému dostupného bydlení za konkrétních podmínek. Zjištěná rizika se zohledňují při další práci se zájemcem a mají zásadní vliv na jeho zařazení do systému dostupného bydlení.

³¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s 209 – 210.

³² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s 209 – 210.

2) Možnost zájemce vstoupit okamžitě do samostatného bydlení v systému prostupného bydlení.

Kategorie reprezentuje souhrn výroků o tom, zda má zájemce možnost vstoupit v rámci systému prostupného bydlení rovnou do samostatného bydlení bez podpory sociální služby podle přístupu Housing First. Nebo zda systém prostupného bydlení předpokládá potřebu ověření kompetencí k samostatnému bydlení v nižším stupni bydlení případně za povinné asistence sociálního pracovníka, podle příklonu k modelu Housing Ready.

3) Vstup zájemců do systému prostupného bydlení podle míry kompetencí k samostatnému bydlení.

Kategorie sjednocuje sesbíraná data vztahující se ke konkretizaci cílové skupiny systémů prostupného bydlení ve vztahu k posuzování míry kompetencí k samostatnému bydlení.

4) Zohledňování aktivního užívání drog před vstupem do systému prostupného bydlení.

Kategorie parafrázuje výpovědi respondentů v oblasti přístupu k drogové problematice. Platí, že v některých systémech prostupného bydlení je aktivní užívání drog kontraindikací k jeho využití. V jiných systémech prostupného bydlení se individuálně posuzuje míra, možný dopad a kontext drogové závislosti.

5) Zohledňování motivace zájemce před vstupem do systému prostupného bydlení.

Některé systémy prostupného bydlení, dle tvrzení respondentů, zohledňují míru snahy klienta proměnit svou nepříznivou životní situaci.

6) Povinnost klienta spolupracovat se sociálními pracovníky.

Odpovědi respondentů obsahovaly data vypovídající o vzájemné neoddělitelnosti sociální práce a systému prostupného bydlení. Jiná data téhož výzkumu naopak vyzdvihovala význam dobrovolnosti užívání sociálních služeb v systémech prostupného bydlení.

7) Postoj k systémům Housing Ready a Housing First.

Výzkum se opírá o výpovědi respondentů a jejich postoje. Samotná sympatie pracovníka k jednomu nebo oběma přístupům podpory bydlení má vliv na výslednou podobu systému prostupného bydlení.

2.3.2 Interpretace dat

Pro každou kategorii, dříve definovanou redukcí dat, byla vytvořena dvě tvrzení na základě teoretické části práce, z nichž jedno odpovídá příklonu k přístupu Housing Ready a druhé příklonu k Housing First v jejich krajní podobě.

Kategorie	Tvrzení odpovídají příklonu k Housing Ready	Tvrzení odpovídají příklonu k Housing First
Testování zájemce před vstupem do systému dostupného bydlení.	Testuje se.	Netestuje se.
Možnost Zájemce vstoupit okamžitě do samostatného bydlení v systému dostupného bydlení.	Nelze vstoupit ihned do samostatného bydlení.	Lze vstoupit ihned do samostatného bydlení.
Vstup zájemců do systému dostupného bydlení podle míry kompetencí k samostatnému bydlení.	Zájemce nemá kompetence k samostatnému bydlení.	Zájemce má kompetence k samostatnému bydlení.
Zohledňování aktivního užívání drog před vstupem do systému dostupného bydlení.	*Aktivní užívání drog kontraindikuje vstup do samostatného bydlení.	Aktivní užívání drog se přímo nezohledňuje
Zohledňování motivace zájemce před vstupem do systému dostupného bydlení.	Motivace zájemce se zohledňuje.	Motivace zájemce se nezohledňuje.
Povinnost klienta spolupracovat se sociálními pracovníky.	Povinný faktor.	Nepovinný faktor.
Postoj k systémům Housing Ready a Housing First.	Preferuje Housing Ready.	Preferuje Housing First.

* Toto tvrzení nemusí platit při aplikaci přístupu Housing Ready zaměřeného na získání kompetencí k bydlení, jestliže současně absentuje důraz na řešení ostatních životních oblastí. Viz s 10.

Jednotlivá tvrzení byla zvláště vztažena k datům získaným od jednotlivých respondentů. Na základě porovnání jim následně byla přiřazena hodnota „pravda“ označena „✓“ nebo hodnota „nepravda“ označena „✗“.

Respondent 1 (Obec)

Tvrzení odpovídají příklonu k Housing Ready		Kategorie		Tvrzení odpovídají příklonu k Housing Ready
Testuje se.	✓	Testování zájemce před vstupem do systému prostupného bydlení.	✗	Netestuje se.
Nelze vstoupit ihned do samostatného bydlení.	✓	Možnost Zájemce vstoupit okamžitě do samostatného bydlení v systému prostupného bydlení.	✗	Lze vstoupit ihned do samostatného bydlení.
Zájemce nemá kompetence k samostatnému bydlení.	✓	Vstup zájemců do systému prostupného bydlení podle míry kompetencí k samostatnému bydlení.	✓	Zájemce má kompetence k samostatnému bydlení.
Aktivní užívání drog kontraindikuje vstup do samostatného bydlení.	✗	Zohledňování aktivního užívání drog před vstupem do systému prostupného bydlení.	✓	Aktivní užívání drog se přímo nezohledňuje.
Motivace zájemce se zohledňuje.	✗	Zohledňování motivace zájemce před vstupem do systému prostupného bydlení.	✓	Motivace zájemce se nezohledňuje.
Povinný faktor.	✓	Povinnost klienta spolupracovat se sociálními pracovníky.	✗	Nepovinný faktor.
Preferuje Housing Ready.	✓	Postoj k systémům Housing Ready a Housing First.	✗	Preferuje Housing First.

Respondent 2 (NNO)

Tvrzení odpovídají příklonu k Housing Ready		Kategorie		Tvrzení odpovídají příklonu k Housing Ready
Testuje se.	✓	Testování zájemce před vstupem do systému dostupného bydlení.	✗	Netestuje se.
Nelze vstoupit ihned do samostatného bydlení.	✗	Možnost Zájemce vstoupit okamžitě do samostatného bydlení v systému dostupného bydlení.	✓	Lze vstoupit ihned do samostatného bydlení.
Zájemce nemá kompetence k samostatnému bydlení.	✓	Vstup zájemců do systému dostupného bydlení podle míry kompetencí k samostatnému bydlení.	✓	Zájemce má kompetence k samostatnému bydlení.
Aktivní užívání drog kontraindikuje vstup do samostatného bydlení.	✗	Zohledňování aktivního užívání drog před vstupem do systému dostupného bydlení.	✓	Aktivní užívání drog se přímo nezohledňuje.
Motivace zájemce se zohledňuje.	✗	Zohledňování motivace zájemce před vstupem do systému dostupného bydlení.	✓	Motivace zájemce se nezohledňuje.
Povinný faktor.	✗	Povinnost klienta spolupracovat se sociálními pracovníky.	✓	Nepovinný faktor.
Preferuje Housing Ready.	✗	Postoj k systémům Housing Ready a Housing First.	✓	Preferuje Housing First.

Respondent 3 (NNO)

Tvrzení odpovídají příklonu k Housing Ready		Kategorie		Tvrzení odpovídají příklonu k Housing Ready
Testuje se.	✓	Testování zájemce před vstupem do systému prostupného bydlení.	✗	Netestuje se.
Nelze vstoupit ihned do samostatného bydlení.	✗	Možnost Zájemce vstoupit okamžitě do samostatného bydlení v systému prostupného bydlení.	✓	Lze vstoupit ihned do samostatného bydlení.
Zájemce nemá kompetence k samostatnému bydlení.	✓	Vstup zájemců do systému prostupného bydlení podle míry kompetencí k samostatnému bydlení.	✓	Zájemce má kompetence k samostatnému bydlení.
Aktivní užívání drog kontraindikuje vstup do samostatného bydlení.	✗	Zohledňování aktivního užívání drog před vstupem do systému prostupného bydlení.	✓	Aktivní užívání drog se přímo nezohledňuje.
Motivace zájemce se zohledňuje.	✗	Zohledňování motivace zájemce před vstupem do systému prostupného bydlení.	✓	Motivace zájemce se nezohledňuje.
Povinný faktor.	✗	Povinnost klienta spolupracovat se sociálními pracovníky.	✓	Nepovinný faktor.
Preferuje Housing Ready.	✓	Postoj k systémům Housing Ready a Housing First.	✓	Preferuje Housing First.

Respondent 4 (Obec)

Tvrzení odpovídají příklonu k Housing Ready		Kategorie		Tvrzení odpovídají příklonu k Housing Ready
Testuje se.	✓	Testování zájemce před vstupem do systému prostupného bydlení.	✘	Netestuje se.
Nelze vstoupit ihned do samostatného bydlení.	✓	Možnost Zájemce vstoupit okamžitě do samostatného bydlení v systému prostupného bydlení.	✘	Lze vstoupit ihned do samostatného bydlení.
Zájemce nemá kompetence k samostatnému bydlení.	✓	Vstup zájemců do systému prostupného bydlení podle míry kompetencí k samostatnému bydlení.	✘	Zájemce má kompetence k samostatnému bydlení.
Aktivní užívání drog kontraindikuje vstup do samostatného bydlení.	✓	Zohledňování aktivního užívání drog před vstupem do systému prostupného bydlení.	✘	Aktivní užívání drog se přímo nezohledňuje.
Motivace zájemce se zohledňuje.	✓	Zohledňování motivace zájemce před vstupem do systému prostupného bydlení.	✘	Motivace zájemce se nezohledňuje.
Povinný faktor.	✓	Povinnost klienta spolupracovat se sociálními pracovníky.	✘	Nepovinný faktor.
Preferuje Housing Ready.	✓	Postoj k systémům Housing Ready a Housing First.	✘	Preferuje Housing First.

Porovnáním součtu hodnot „pravda“ ve sloupci příklonu k Housing Ready se součtem hodnot „pravda“ ve sloupci příklonu k Housing First získáme míru příklonu systému prostupného bydlení k jednomu z přístupů k podpoře bydlení.

Míra příklonu byla vyjádřena poměrem procent (zaokrouhлено na desetinná místa).

	Součet hodnot pravda Housing Ready	Součet hodnot pravda Housing First	Míra příklonu
Respondent 1 (Obec)	5	3	62,5 % k Housing Ready
Respondent 2 (NNO)	2	6	75 % k Housing First
Respondent 3 (NNO)	3	6	66,6 % k Housing First
Respondent 4 (Obec)	7	0	100 % k Housing Ready
Pouze Obce	12	3	80 % k Housing Ready
Pouze NNO	5	12	70,5 % k Housing First
Souhrn	17	15	53,1 % k Housing Ready

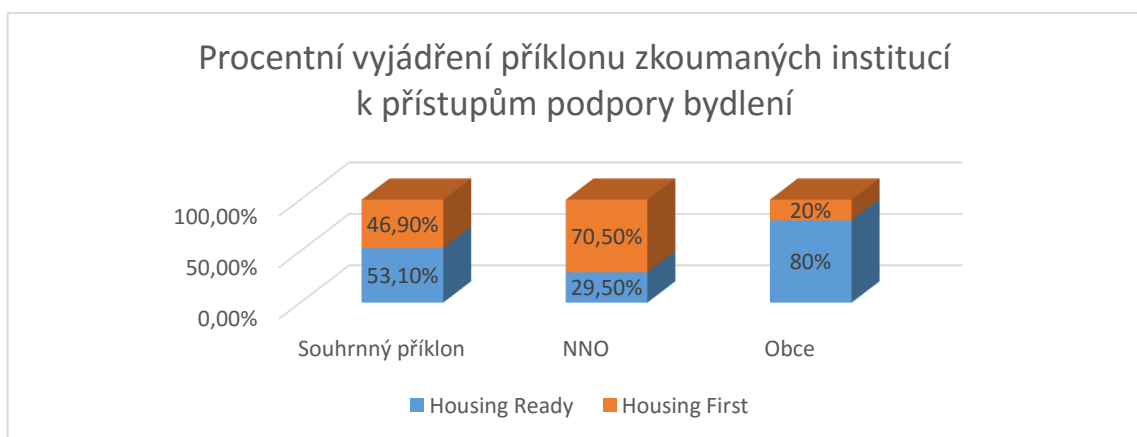
2.3 Souhrn výsledků výzkumu

Jedním z očekávaných výsledků výzkumu bylo stanovení aspektů, které charakterizovaly příklon systémů dostupného bydlení k přístupům Housing Ready nebo Housing First v roce 2014. Použitou výzkumnou metodou byl stanoven jejich následující výčet:

- 1) Testování zájemce před vstupem do systému dostupného bydlení.
- 2) Možnost zájemce vstoupit okamžitě do samostatného bydlení v systému dostupného bydlení.
- 3) Vstup zájemců do systému dostupného bydlení podle míry kompetencí k samostatnému bydlení.
- 4) Zohledňování aktivního užívání drog před vstupem do systému dostupného bydlení.
- 5) Zohledňování motivace zájemce před vstupem do systému dostupného bydlení.
- 6) Povinnost klienta spolupracovat se sociálními pracovníky.
- 7) Postoj k systémům Housing Ready a Housing First.

V rámci systémů dostupného bydlení, které byly podrobeny zkoumání prostřednictvím rozhovorů s jejich klíčovými aktéry, sociálními pracovníky, hovoříme o mírném příklonu k přístupu Housing Ready. Vyjádřeno číselně 53,1 % zkoumaných kritérií odpovídá příklonu k Housing Ready. Protiváhu s nižší mírou zastoupení tvoří příklon k přístupu Housing First, jehož kvantitativně vyjádřený podíl odpovídá 46,9 %.

V okruhu srovnání preference přístupů sociálních pracovníků obcí a sociálních pracovníků neziskových organizací, byl zjištěn relativně výrazný ideový rozchod. Zatímco pracovníci obcí upřednostňují přístupy Housing Ready v poměru 80 % ku 20 %. Pracovníci neziskových organizací vytváří silnou opozici se 70,5 % příklonu k přístupu Housing First.

Závěr

Práce byla zaměřena na komparaci systémů dostupného bydlení. Jako měřítko pro komparaci posloužily nadřazené teorie těchto systémů, tedy přístupy Housing Ready a Housing First. Těmto přístupům byl věnován široký prostor v teoretické části.

Na základě dat vycházejících z teoretické části a z realizovaných výzkumných rozhovorů byl vystavěn kvalitativní výzkum. Získané výstupy z výzkumu jsou kvantifikovatelná data porovnávající směr a míru příklonu některých systémů dostupného bydlení k jednomu či druhému teoretickému přístupu.

Komparací systémů dostupného bydlení se podařilo zjistit, že sociální pracovníci obcí mají z 80 % blíže k přístupu Housing Ready, který významně zohledňuje i ochranu veřejného majetku a témata dobrých sousedských vztahů.

Naproti tomu sociální pracovníci neziskových organizací jsou více zaměřeni na snižování prahu dostupnosti bydlení a více tíhnou k přístupu Housing First. Upřednostňují jej v míře 70,5 % v porovnání s 29,5 % příklonem k přístupu Housing Ready.

Cíl práce byl splněn, protože došlo ke komparaci systémů dostupného bydlení na území ČR za období roku 2014 tak, že porovnáváme míru příklonu k nadřazeným teoriím (Housing Ready a Housing First) systémů dostupného bydlení realizovaných obcemi oproti míře příklonu k nadřazeným teoriím systémů dostupného bydlení realizovaných sociálními službami.

Přestože trendem poslední doby je vyzdvihovat přístup Housing First nad druhý koncept podpory bydlení, jsem přesvědčen, že oba hrají stejně důležitou roli, oba mají své přednosti. Zastánci Housing First rádi zmiňují efektivitu tohoto přístupu a to jak z úhlu pohledu ekonomické úspory, tak z úhlu pohledu počtu úspěšně uzavřených případů. Je namístě přiznat k dobru i důraz na svobodu volby přijmout nebo odmítnout pomoc. Housing Ready může snadno selhat v oblasti závislosti klienta na službě a přebírání kompetencí pracovníkem, Housing First naopak svým charakterem působí spíše proti těmto nezamýšleným důsledkům.

V kontrastu s Housing First, Housing Ready najde své místo všude tam, kde je potřeba vyšší míra ochrany veřejného, nebo soukromého bytového fondu, případně na místech, kde přichází šance k integraci “jen jednou“, zvláště v menších obcích, kde o sobě lidé

mají vzájemně povědomí a žádný „krok vedle“ nezůstane zapomenutý. Právě malé obce jsou kamenem úrazu Housing First, který může snadno upadnout v nemilost veřejnosti, pokud nebude postupováno velmi obezřetně při zasahování do přirozených sousedských struktur.

Problém práce spatřuji ve validitě výstupů. Byť předpokládám, že výsledky jsou správné, je na místě podložit jejich platnost rozšířením kvalitativního výzkumu. Jako vhodné pokračování se jeví další sběr dat na základě kategorií stanovených v této práci obsahovou analýzou. Postupem dalšího sběru navazujících dat by mohly být definovány kategorie nové. Vyšší množství kategorií, jejichž operacionalizace slouží ke kvantifikaci a třídění kvalitativních dat, by ve výsledku znamenalo vyšší přesnost výstupů výzkumu.

Seznam použité literatury

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2. 407 s.

LUX, M. *Bydlení - věc veřejná*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-12-1. 287 s. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie.

LUX, M., MIKESZOVÁ, M., SUNEGA, P. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením*. Vyd. 2. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. 64 s. ISBN 978-80-7330-176-7. Mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8549-0. 287 s.

SNOPEK, J., MATOUŠEK, R. *Prostupné bydlení*. Praha: ASTRON studio CZ, a.s., 2014. ISBN 978-80-7440-113-8. 84 s.

Internetové zdroje

Housing First. [cit. 2016-03-23]. National Alliance to End Homelessness [online]. Washington, 2006. Dostupné z WWW: http://www.endhomelessness.org/pages/housing_first.

Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025 [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR Praha, vydavatel neuveden, ISSN neuvedeno [cit. 2016-03-23]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/22514/Koncepce_soc_bydleni_2015.pdf ISBN neuvedeno.

Systém prostupného bydlení [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR Praha, vydavatel neuveden, ISSN neuvedeno 2012 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12800/prezentace_7.pdf

Deník Referendum [online]. *Sociální bydlení a model Housing first*. 2014 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z WWW: <http://denikreferendum.cz/clanek/19248-socialni-bydleni-a-model-housing-first>

Třístupňové bydlení [online]. Centrom občanské sdružení, vydavatel neuveden, Ostrava, c2012 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z WWW: <http://centrom.cz/index.php/tristupnoveho-bydleni>

Program Dostupné bydlení. Helpion [online]. Vydavatel neuveden, Rychnov nad kněžnou, c2011 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.helpion.cz/program-dostupne-bydleni.html>

Vláda schválila koncepci sociálního bydlení. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [online]. Praha [cit. 2016-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/22524>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Seznam symbolů, zkratek a pojmů

Definice pojmů vycházejí z Matouškova slovníku sociální práce³³

%	- procenta
Anamnéza	- shromažďování, třídění a zpracovávání údajů o klientovi, které objasňují jeho vývoj a současný stav
Apod.	- a podobně
Bezdomovství	- viz bezdomovci, lidé žijící bez stálého bydlení a obvykle i bez stálého zaměstnání, bez zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům
Cílová skupina	- skupina definovaná nepříznivou sociální situací
ČR	- Česká republika
Klient	- Subjekt, osoba, rodina, komunita, který využívá sociální služby
NNO	- nestátní nezisková organizace
o. p. s.	- obecně prospěšná společnost
o. s.	- občanské sdružení
Obec	- základní územní samosprávný celek společenství občanů
Společně posuzovaná osoba	- okruh společně posuzovaných osob § 25 odst. 5 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

³³ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8549-0. 287 s.

Seznam příloh

- I. Komparace systémů prostupného bydlení v ČR 2014, přehledová studie

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

**Komparace systémů prostupného bydlení v ČR
2014**

Comparison of staircase housing in CR 2014

Přehledová studie k bakalářské práci

Vít Laštovica

Vedoucí práce Mgr. František Znebežánek, Ph.D.

Olomouc 2015

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Zaměření přehledové studie.....	4
3. Přehledová studie.....	4
3.1 Prostorové rozmístění dílčích článků systému prostupného bydlení.....	4
3.2 Cílové skupiny, kterým jsou systémy určeny.....	5
3.3 Systém přidělování jednotlivých stupňů bydlení.....	5
4. Závěr.....	6
5. Zdroj.....	6

1. Úvod

Prostupné bydlení je mladý nástroj prevence a intervence v oblasti problematiky spojené s bezdomovstvím. První neintuitivní praktické využití konceptu prostupného bydlení zaznamenáváme v roce 2005 v Ostravě. I když je systém prostupného bydlení zajímavou součástí palety sociální práce plnou potenciálu, je přes to v ČR stále velmi řídké zastoupen.

Bakalářská práce, k níž se tato studie vztahuje si klade za cíl porovnat různé systémy prostupného bydlení v ČR a přispět tak svou trochou do mlýna při otevírání dveří vedoucích ke zvýšení kvality tohoto nástroje.

2. Zaměření přehledové studie

Účelem této rychlé přehledové studie je zobecnění a porovnání reprezentativních prací. Jejich výběr je dán rozdílností jejich obsahů. Formulace zaměření v podobě otázky by tedy měla znít: "Jaké rozdíly spatřujeme v teoretických základech systémů prostupného bydlení?" Cílem práce je tedy předložit poznatky o rozdílech v teoretických základech systémů prostupného bydlení.

3. Přehledová studie

Všechny parafrázované články vykazují shodu ve tvrzení, že systém prostupného bydlení je obousměrně propojená soustava různého počtu tzv. stupňů, z nichž každý reprezentuje bydlení o určité kvalitě a náročnosti na udržitelnost. Jeho cílem je motivovat a postupně integrovat sociálně vyloučené lidi za pomoci transparentně dosažitelného postupu směrem ke kvalitnějšímu a svobodnějšímu bydlení. Prostupné bydlení je vždy spojeno s odborným výkonem sociální práce.

Ve zkoumané oblasti doposud neexistuje jednotná terminologie. Systém prostupné bydlení je někdy pojmenován jako bydlení dostupné, bydlení třístupňové nebo bydlení o jiném počtu stupňů. Pro účely přehledové studie si dovolím všechny zmiňované názvy shrnout pod název „systémy prostupného bydlení.“

Témata v nichž se zkoumané články rozcházejí můžeme roztrdit do několika skupin:

- 1) Prostorové rozmístění dílčích článků systému prostupného bydlení
- 2) Cílové skupiny, kterým jsou systémy prostupného bydlení určeny
- 3) Systém přidělování jednotlivých stupňů bydlení

3.1 Prostorové rozmístění dílčích článků systému prostupného bydlení

V zásadě můžeme rozlišit dva protichůdné modely prostorového rozmístění tak zvaných startovacích bytů, které jsou součástí systémů prostupného bydlení.

První model je založen na sestěhování sociálně vyloučených lidí do jedné lokality. Obec nebo nezisková organizace je vlastníkem nebo nájemníkem bytového domu, který používá jako součást systému dostupného bydlení. (Centrom, o.s. *Třístupňové bydlení*)

Myšlenkou druhého modelu je prostorová dekoncentrace sociálně vyloučených lidí. Provozovatel systému dostupného bydlení zajišťuje svým klientům nájem nebo podnájem v bytech, které si mohou být prostorově vzdáleny. (Jan Snopek *Vytvoření systému dostupného bydlení*)

3.2 Cílové skupiny, kterým jsou systémy určeny

Všechny systémy dostupného bydlení jsou určeny lidem starším osmnácti let. Mladším lidem zákony platné v ČR neumožňují přímé využití systému. Z vyhledaných textů bohužel není zcela zřejmé zda mohou systém dostupného bydlení využívat i lidé s omezenou způsobilostí k právním úkonům.

Část systémů dostupného bydlení je určena pouze matkám s dětmi (rodinám), které jsou sociálně vyloučené nebo jsou sociálním vyloučením ohroženy. (Centrum sociálních služeb Praha)

A část systémů dostupného bydlení je určena lidem starším osmnácti let, kteří jsou sociálně vyloučení, nebo jsou sociálním vyloučením ohroženi.

3.3 Systém přidělování jednotlivých stupňů bydlení

Systém přidělování jednotlivých stupňů bydlení podléhá buďto bodovému systému, písemným pravidlům nebo kombinaci těchto způsobů.

V **bodovém systému** jsou sledována předem pevně daná kritéria v životě člověka, z nichž každé má stanovenou bodovou hodnotu (Př.: Pět měsíců pravidelně platí nájem = 3 body, děti mají bezproblémovou školní docházku = 5 bodů). Pokud člověk dosáhne určitého množství bodů, posouvá se v žebříčku dostupného bydlení odpovídajícím směrem. (Helpion, o.p.s. *Program Dostupné bydlení*)

Písemná pravidla znamenají předem definovaný rámec, kterému by život člověka měl odpovídat pro vstup do určitého stupně systému dostupného bydlení. (Centrum sociálních služeb Praha *Projekt tréninkových bytů - program dostupného bydlení MČ Prahy 10 (přípravná fáze)*)

4. Závěr

Na teoretické rovině spatřujeme v systémech dostupného bydlení rozdíly v prostorovém rozmístění dílčích článků systémů, v cílových skupinách jimž jsou systémy určeny a ve způsobu přidělování jednotlivých stupňů bydlení.

Tyto odlišnosti mají svou vnitřní logiku, která je odvislá od konkrétních lokalit, možností, příležitostí, demografie obyvatelstva, způsobů přímé práce s člověkem a dalších činitelích.

Podrobnější rozkrytí této problematiky, především pak na praktické rovině může napomoci rozvoji této odnože sociální práce.

5. Zdroj

Jan Snopek *Vytvoření systému dostupného bydlení* dostupné z <http://www.socialni-zaclenovani.cz/vytvoreni-systemu-prostupneho-bydleni> [cit. 28.5.2014]

Helpion, o.p.s. *Program Dostupné bydlení* dostupné z <http://www.helpion.cz/program-dostupne-bydleni.html> [cit. 28.5.2014]

Centrum sociálních služeb Praha *Projekt tréninkových bytů - program dostupného bydlení MČ Prahy 10 (přípravná fáze)* dostupné z <http://www.ckpp10.cz/index.php?a=2>

Centrom, o.s. *Třístupňové bydlení* dostupné z <http://www.centrom.cz/index.php/tristupnoveho-bydleni>

Jiří Mareš *Přehledová studie: Jejich typologie, funkce a způsob vytváření* Pedagogická orientace, 2013, roč. 23, č. 4, s. 427–454 dostupné z http://www.ped.muni.cz/pedor/archiv/2013/PedOr13_4_Prehledove_Mares.pdf

Anotace

Počet znaků: 47 354

Počet titulů použité literatury: 5

Počet elektronických zdrojů: 7

Cílem bakalářské práce je komparace systémů prostupného bydlení v ČR v roce 2014, ve vztahu k přístupu Housing Ready a Housing First. Teoretická část bakalářské práce vysvětluje pojmy Housing Ready, Housing First vztah mezi nimi. Dále vymezuje pojem prostupné bydlení a uvádí kontext k přístupům Housing Ready a Housing First. Praktická část popisuje realizaci kvalitativního výzkumu, jehož výsledkem je popis míry využití přístupů Housing Ready a Housing First

Klíčová slova: Prostupné bydlení, Housing Ready, Housing First

Summary

Number of characters: 47 354

Number of titles of literature: 5

The number of electronic resources: 7

Objective of bachelor thesis is comparison of staircase systems in CR in the year 2014, in relations with Housing Ready and Housing First approche. Theoretical part of bachelor thesis explains concept Housing Ready and Housing First and relations between them. Further defines concept of staircase system and provides the context for approaches Housing Ready and Housing First. The practical part describes the implementation of qualitative research, the result of which is a description of the utilization rate of approaches Housing Ready and Housing First.

Key words: staircase systém, Housing Ready, Housing First